

ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ІНТЕГРАТИВНА ОСНОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна парадигма вищої педагогічної освіти постає перед викликом подолання гносеологічного розриву між теоретичним базисом та праксеологічною діяльністю. Нерідко модель навчання у вищій школі здобувачі вищої освіти сприймають як лінійне вивчення автономних психологічних дисциплін. Як наслідок, у їхній свідомості формується точкова когнітивна карта: «загальна психологія» постає як абстрактна теорія психічних процесів, а «вікова психологія» – як дескриптивний перелік вікових нормативів.

Проблема виникає здебільшого через несформованість у здобувачів механізмів вертикальної та горизонтальної інтеграції знань. Отже, майбутній вихователю чи вчителю початкових класів, володіючи значним обсягом інформації, виявляється неспроможним здійснити комплексний психологічний аналіз реальної педагогічної ситуації.

Виходом із зазначеної кризи є, на нашу думку, акцентування на інтегративному підході, де системотвірним чинником постане категорія «суб'єктність». У контексті професійної підготовки суб'єктність варто розглядати як метапрофесійну характеристику, що визначає здатність майбутнього фахівця до: самодетермінації та творчої реалізації в професійному полі; побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії з вихованцями; рефлексивного управління власною діяльністю.

Переосмислення педагогічної місії трансформує професійну позицію майбутнього педагога: він має стати фасилітатором розвитку дитини. Це безпосередньо корелює з вимогами до формування soft skills та професійної етики, де провідними якостями визнано емпатію, гнучкість мислення та відповідальність.

Для реалізації окресленого підходу пропонуємо структурувати підготовку майбутніх педагогів через три взаємозалежні змістовно-процесуальні блоки. Це:

1. *Інтелектуально-аналітичний блок.* Його мета – формування цілісної психологічної картини розвитку особистості. У зв'язку із цим навчальну інформацію варто групувати не за назвами психологічних навчальних дисциплін, а навколо проблемних вузлів. Основне

завдання: синтезувати закономірності загальної, вікової, педагогічної та соціальної психології для здійснення комплексної діагностики освітнього середовища. Як результат, когнітивна готовність майбутніх педагогів до системного бачення дитини в сукупності її індивідуально-типологічних та вікових особливостей.

2. Практично-експериментальний (лабораторний) блок.

Загальновідомо, що теорія набуває сенсу лише через апробацію в умовах, максимально наближених до професійної реальності. Важливу роль тут відіграють навчально-наукові лабораторії (за типом «Освітньої лабораторії» ЛНУ імені Івана Франка на базі початкової школи «Первоцвіт» (м. Львів), де здобувачі освіти мають можливість за допомогою спеціального обладнання дистанційно спостерігати реальний освітній процес, передбачувані та непередбачувані освітні ситуації, аналізувати педагогічні впливи вчителя та реакції дітей. Після спостереження відбувається обговорення разом з учителем тих аспектів уроку або перерви, які складають тематичний зміст лабораторного заняття). Отже, студенти залучаються до включеного спостереження за проявами дитячої суб'єктності: ініціативністю, вибором, способами розв'язання конфліктів. Крім того, використовуються такі типи завдань: відеоаналіз поведінки, моделювання ігрових ситуацій, де студент має спроектувати простір для самовираження дитини.

3. Рефлексивний блок. Він є заключним водночас стимулювальним для подальшого розвитку. Його основне спрямування – формування професійної позиції «Я – суб'єкт» [1]. Змістово це стосується аналізування майбутніми педагогами власних професійних дефіцитів (брак знань, умінь тощо), психологічних бар'єрів та сильних сторін. Без усвідомлення власної суб'єктності педагог не здатний побачити, оцінити й підтримати суб'єктність дитини. Рефлексія забезпечує перетворення зовнішніх вимог професії на внутрішні особистісні смисли.

Окремої уваги в структурі підготовки заслуговують методичні аспекти організації навчальних занять, де пріоритетності набувають тренінги особистісно-орієнтованого зростання, методи модерації та супервізії, що дає змогу майбутньому педагогу прожити досвід суб'єктності. Це має знизити прояви «педагогічного догматизму» та формує когнітивну гнучкість, необхідну для роботи в умовах гуманітаризації освіти, варіативності освітніх програм, роботи з дітьми з ОПП. У такий спосіб психологічна підготовка перетворюється з процесу накопичення інформації на процес

професійної інкультурації, де теоретичні конструкти стають дієвим інструментом спочатку моделювання, а відтак побудови дійсної співдії між педагогом і дитиною.

Упровадження моделі, що ґрунтується на розвитку суб'єктності, забезпечує якісно новий рівень психологічної готовності майбутніх педагогів. Йдеться про: можливість сформувати в них навички проєктування суб'єктнісно-орієнтованого освітнього середовища, що відповідає принципам дитиноцентризму; забезпечити високу адаптивність фахівця в умовах освітніх трансформацій (зокрема, оновлених державних стандартів дошкільної та початкової освіти, зміни в законодавстві тощо); мінімізувати ризики професійного вигорання через розвиток внутрішніх ресурсів саморегуляції та рефлексії. Отже, інтеграція психологічних знань навколо ідеї суб'єктності є стратегічним напрямом модернізації педагогічної освіти, що уможливлює підготовку не просто «виконавця функцій», а творчу особистість, здатну бути партнером у розвитку дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галян О. Суб'єктнісно-орієнтоване навчання як ресурс розвитку креативності майбутніх педагогів. *Креативний простір: науковий журнал*. 2025. № 29. С. 17–19.

Назар ДУДА
(Львів)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАТЕХИТІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Розвиток сучасного суспільства стикається із низкою трансформаційних процесів, серед яких – глобалізація, цифровізація, воєнні виклики та секуляризація. Усі вони суттєво змінюють вимоги до ролі катехита. У сучасних умовах на нього покладається багато ролей. Він має бути «...вчителем, вихователем, професіоналом у педагогіці і дидактиці» [1, с. 5]. Сьогодні він також має бути не лише наставником, але і фасилітатором, і комунікатором, і духовним супровідником. Така багатовимірність служіння зумовлює необхідність оновлення змісту його підготовки, адже ефективна катехизація неможлива без синтезу життєвого досвіду і віровчення,